

Ibrahim Reisi: Bir şahsyň awtobiografiýasynda režimiň biografiýasy

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Ibrahim Reisi: Bir şahsyň awtobiografiýasynda režimiň biografiýasy
IBRAHIM REISI: BIR ŞAHSYŇ AWTOBIOGRAFIÝASYNDA
REŽIMIŇ BIOGRAFIÝASY

Reisiniň terjimehaly radikal ganatyň režimiň üstünde doly gözegçiligi ýola goýmak üçin ýöreyän ýoluna yşyk tutýar
Eýranyň öňki prezidenti Ibrahim Reisiniň 1988-nji ýylda eýranly ygtyýarlylar tarapyndan guralan ölüm jezasy çäresine gatnaşmagy we adam hukuklary boýunça guramalaryň adamzada garşy edilen etmişde aýyplanmagy bireýýäm ýatdan çykdy ýa-da umuman undulyp taryh kitaplarynyň çaň basan sahypalarynyň

arasyna siňene meňzeýär.

Emma hakykatda bu, Eýranyň 1979-njy ýyldaky rewolýusiýasyndan soň başdan geçiren we soňky ýyllarda konserwatiw akymyň radikal ganatynyň Tähranda häkimiýetde agramly paýa eýe bolmagy bilen durnuklylyk gazanan ýaly bolup görünýän gaýdyp gelişlere yşarat edýär.

Ruholla Homeýniniň ýolbaşçylygyndaky eýran ulamalarynyň häkimiýete gelmeginden soňky ilkinji birküç ýyl güýçli agzalalyklar bilen geçdi.

Şaha garşy uruşan kürt güýçlerinin täze režimiň kesgittlän ugurlaryna garşy çykmagy bilen başlan, dürli güýçleriň arasynda birtopar içerki uruşa meňzeş hadysalar bolup geçdi. Kürt güýçleriniň täze režime garşy duruşy Eýranyň demirgazygynda gazaply çaknyşyklara we beýleki ýerlerde ýokary detejede bolup geçenler bilen bir wagtdaky birgiden ölüm jezalarynyň berilmegine getirdi.

Gürrüňi gidýän ölüm jezalarynyň berlişine şol döwür ähli habar beriş serişdelerinde ady tutulýan, emma indi ady agzalmaýan sudýa Sadyk Halhali gözegçilik edipdi.

Şeýle atmosferanyň saýasynda režime wepaly toparlar bilen «Halkyň mojahetleriniň» arasynda gündelik çaknyşyklar, häkimiýetiň ýokary düzümlü ýolbaşçylaryna gönükdirilen birtopar teraklar bilen birlikde dowam edýärdi.

Çaknyşyklara öňki şanyň tarapdarlarynyň ýany bilen sagdan-çepden we merkezden Homeýnä we onuň režimine garşy çykýandygyndan şübhelenilen hemmeleri öz içine alýan uly tutha-tutluk tolkuny-da ýoldaşlyk etdi.

Halhaliniň berýän ölüm jezalarynyň yzy üzülenokdy. Şol tutha-tutluklaryň netijesinde «Halkyň mojahetlerine» ýardam etmekde aýyplanan münlerçe raýat üýşürilip, türmelere ugradyldy. Elbetde, bularyň iň meşhury Tähranyň demirgazgyndaky «Ewin» türmesidi.

Eýran-Yrak uruşynyň soňlanmagy bilen birlikde eýran režiminden agyr urgylar iýenden soň Yragy mesgen tutunan «Halkyň mojahetleri» topary Yrakdan Eýranyň çäğine «Ebedi şugla» ady bilen uly hüjüm gurnady.

Hüjümiň maksady eýran güýçlerini gapyllykda awlamak, ýurduň

jümmüşine aralaşmak we Homeýnini agdaryp biljek gozgalaňyň oduny tutaşdyrmakdy.

«Halkyň mojahetleriniň» hüjümi eýran güýçleriniň «Marşad» ady bilen kontroperasiýany geçirmeginiň yzyndan şowsuzlyga uçrady. Şol ikiarada Tährandaky ygtyýarlylar esasan çepçi garaýşly beýleki partiýalaryň we güýçleriň agzalarynyň ýany bilen, toparyň türmelerdäki tussag tarapdarlaryna-da ölüm jezasyny berip, mojahetlerden ar almagy müwessa bildi.

Eýran-Yrak uruşynyň soňlanmagy bilen birlikde eýran režiminden agyr zarbalary alandan soň Yragy mesgen tutunan «Halkyň mojahetleri» Yrakdan Eýrana uly hüjüme geçdi.

К 65-летию
ИНСТИТУТА СТРАН АЗИИ И АФРИКИ
Московского государственного университета
имени М.В. Ломоносова

А.В. ГРОМОВА

ИРАН

и его соседи

УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ

Tähranda režime gulluk etmäge höwesek 28 ýaşly ýaş prokuror Ibrahim Reisi ine şu ýerde hatara goşuldy. Emma iň uly jogapkärçiligiň kimdedigi babatda uly jedelleriň edilen ölüm

jezasy permanlarynyň ýerine ýetirilmeginde ol ýeke däl di.

Gaýtam tersine, Reisi arasynda köp sanly aýal-gyzyňam bolan 5 müň bilen 8 müňüň arasyndaky raýata ölüm jezasyny beren we «Ajal komissiýasy» diýilýän komissiýanyň agzasydy. Bu komissiýa Reisi üçin Eýrandaky häkimiýetiň kalbyna açylan esasy girelge boldy.

Yatdan çykarlan geçmiş döwre çenli uzaýan bu kyssada möhüm zat, ýoklugynyň ähmiýeti, Müjteba Hamaneyiň kakasynyň Ýslam Rewolýusiýasynyň Dini lideri pozisiýasyna beýgelme mümkinçiligini güýçlendirmek bilen çäkli ýagdaýa gelen Reisiniň terjimehalynyň radikal ganatyň režimiň üstünde doly gözegçiligi ýola goýmak üçin ýörelýän ýoluna yşyk tutýandygydyr.

Eýranyň içinde şol döwür bolup geçen çaknyşyklar, «Halkyň mojahetleri» topary, «Tudeh» Komministik partiýasy, çepçi «Halkyň pidaýylary» topary ýa-da kürt partiýalary ýaly režimiň özüne dahylly bolmagyna ýol bermeýän güýçler bilen çäklenmeýärdi.

Tersine, simwollarynyň köpüsiniň dar agajyndan asylyp ýa-da atylyp öldürilen Homeýnä iň ýakyn we baglanyşykly toparlaryň arasyndaly çaknyşyklary-da öz içine alýardy.

Şol döwrüň simwollaryndan biri häzirem Eýran-Yrak uruşy wagtynda premýer-ministr wezipesinde işläň (bu wezipe soň ýatyryldy) Mir Hüseyin Musewidir. Ol has soňra reformist bolmazdan oň «Ýslamy çep» bilen baglanyşyklydy we 2009-njy ýyldaky prezident saýlawlarynda Mahmud Ahmedinejada ýeňilmeginden bärei öý tussaglygynda saklanýar.

2005-nji ýylda režimiň düýbünü tutujylardan bolan we pozitiw düşünjeli satylýan Ali Ekber Haşimi Rafsanjanini ýeňlişe uçradan Ahmedinejad bolsa, konserwatiw ganatyň güýçlenmeginde möhüm tapgyra wekilçilik edýärdi.

Husam IÝTANI.

Şenbe, 25.05.2024 ý. Publisistika